

УДК 635.62

Код UPOV: TRCOS

Методика
проведення експертизи сортів трихозанту (*Trichosanthes* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів роду *Trichosanthes* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 60 шт. або 5,0 г.

2.3 Насіння має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї. Рослини вирощують на шпалері (підтримках).

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб виловлення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 20 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 1,4 × 0,7 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявленої ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками зазначено в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 20 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 20 рослин або частин 20 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 10 рослин або частин 10 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 20 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 10 рослин або частин 10 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленими ознаками він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 20 рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже

слабко варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: за довжиною (ознака 2);
- Листкова пластинка: розсіченість (ознака 9);
- Рослина: кількість плодів (ознака 16);
- Плід: за довжиною (ознака 17);
- Плід: форма (ознака 19);
- Рослина: тривалість періоду вегетації (ознака 25).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів трихозанту

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) QL	Рослина: життєва форма VS 1	напівкущ ліана	1 2	
2. (*) (+) QN	Рослина: за довжиною MG 1	коротка середня довга	3 5 7	
3. (+) QN	Стебло: за товщиною MG 1	тонке середнє товсте	3 5 7	
4. QL	Стебло: поверхня VS 1	гладенька шорстка	1 2	
5. QL	Стебло: опушення VS 1	відсутнє наявне	1 9	
6. PQ	Стебло: забарвлення VS 1	світло-зелене зелене темно-зелене сіро-зелене сіре	1 2 3 4 5	
7. PQ	Листок: форма пластинки VS 1	цілісна лопатева	1 2	
8. (*) (+) QN	<u>Для сортів з</u> <u>лопатовими листками.</u> Листок: кількість лопатей MS 1	мала середня велика	3 5 7	
9. (*) (+) QN	Листкова пластинка: розсіченість MS 1	відсутня слабка помірна сильна	1 3 5 7	
10. PQ	Листкова пластинка: форма верхівки VS 1	загострена гостра заокруглена	1 2 3	
11. QL	Листкова пластинка: опушення VS 1	відсутнє наявне	1 9	
12. QL	Черешок: опушення VS, 1	відсутнє наявне	1 9	

1	2	3	4	5
13. (+) QN	Квітка: діаметр віночка MS 2	малий середній великий	3 5 7	
14. (*) PQ	Квітка: аромат VS 2	відсутній слабкий помірний сильний дуже сильний	1 3 5 7 9	
15. PQ	Квітка: забарвлення VS 1	матово-біле яскраво-біле	1 2	
16. (*) (+) QN	Рослина: кількість плодів MG 2	мала середня велика	3 5 7	
17. (*) (+) QN	Плід: за довжиною MS 2	дуже короткий короткий середній довгий дуже довгий	1 3 5 7 9	
18. (+) QN	Плід: діаметр MS 2	малий середній великий	3 5 7	
19. (*) PQ	Плід: форма VS 2	циліндрично- видовжена веретеноподібна куляста змієподібна спіралеподібна	1 2 3 4 5	
20. (*) PQ	Плід: форма верхівки VS 2	гостра заокруглена	1 2	
21. PQ	Плід: основне забарвлення недостиглого плода VS 2	біле зеленувато-біле світло-зелене зелене	1 2 3 4	
22. (*) QL	Плід: смугастість недостиглого плоду VS 2	відсутня наявна	1 9	
23. (*) (+) QN	Рослина: кількість плодів, що досягає біологічної стиглості MG, 3	мала середня велика	3 5 7	
24. (*) (+) QN	Стиглий плід: кількість насінин MS 3	мала середня велика	3 5 7	

1	2	3	4	5
25. (*) (+) QN	Рослина: тривалість періоду вегетації MG	мала середня велика	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів трихозанту

**Коди фаз росту й розвитку рослин сорту,
в які рекомендовано робити спостереження**

Коди	Назви фаз росту й розвитку рослин
1	цвітіння
2	початок досягання першого плоду
3	досягання плодів

Загальний вигляд рослини

До 2. Рослина: за довжиною, м.

Коротка – до 2; середня – 2,0–3,5; довга – понад 3,5.

До 3. Стебло: за товщиною, см.

Тонке – до 1,5; середнє – 1,5–2,5; товсте – понад 2,5.

До 8. Листок: кількість лопатей, шт.

Мала – до 4, середня – 5–7, велика – понад 7.

До 9. Листкова пластинка: розсіченість, частини.

Слабка – до 1/3 пластинки, помірна – до 1/2 пластинки, сильна – глибше 1/2 пластинки.

До 13. Квітка: діаметр віночка, см.

Малий – до 2, середній – 2–3, великий – понад 3.

До 16. Плід: кількість на рослині, шт.

Мала – до 10, середня – 10–15, велика – понад 15.

До 17. Плід: за довжиною, см.

Дуже короткий – до 40, короткий – 40–60, середній – 61–80, довгий – 81–100, дуже довгий – понад 100.

До 18. Плід: діаметр, см

Малий – до 3, середній – 3–5, великий – понад 5.

До 23. Плід: кількість, що досягла біологічної стиглості на рослину, шт.

Мала – 1–2, середня – 3–4, велика – понад 4.

До 24. Стиглий плід: кількість насінин, шт.

Мала – 1–4, середня – 5–7, велика – понад 7.

До 25. Рослина: тривалість вегетаційного періоду, діб

Мала – до 85, середня – 85–95, велика – понад 95.

9. Література

1. Дуничев И. Г. Трихозант / И. Г. Дуничев // Садовый мир – <http://sadvymir.ru>.
2. Трихозант / Вікіпедія – вільна енциклопедія – <http://uk.wikipedia.org>.
3. Трихозант – змеевидный огурец / Сад и огород – <http://cadogorod.ru>.
4. Трихозант – Trichosanthes cucumerina / Экологический центр «Экосистема» – <http://www.ecosystema.ru>.